

πάλαι ἔλεγον, ἐγὼ περὶ ταῦτα ἄνω καὶ κάτω πλαινῶμαι καὶ οὐδέποτε ταῦτά μοι δοκεῖ καὶ ἐμὲ μὲν οὐδὲν θαυμαστὸν πλαινᾶσθαι οὐδὲ ἄλλον ἴδιωτην. εἰδέ καὶ θμεῖς πλανήσεσθε οἱ σοφοί, τοῦτο ἡδη καὶ θμῖν δεινὸν εἰς μηδὲ παρ' ὑμᾶς ἀφικόμενοι παυσόμεθα τῆς πλάνης» Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος, πρὸ τοῦ δποίου ἐτέθη, ἡ ἀνευ ἐπιστημονικῶν βάσεων ἡθικολογία τοῦ Σοφιστοῦ, ἔξαρτάται ἐκ τῆς περὶ γνώσεως (ἐπιστήμης) καὶ ἀρετῆς θεωρίας τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Σωκράτους. Οἱ ώς ἄνω διατυπωθέντες ἐπαγωγικοί καὶ ἀναλογικοί συλλογισμοί δὲν είναι δυνατόν νὰ ἐφαρμόζωνται καὶ εἰς τὰς ἡθικὰς πράξεις ἀνευ δρῶν. Τὸ τοιοῦτον δὲν διακρίνει ὁ Ἰππίας καὶ ὁ Σωκράτης κερδίζει μὲ τὸ ψᾶ καταστήσῃ τὸν ὑπερήφανον Σοφιστὴν ἐνσυνείδητον τῆς ἀγνοίας του¹⁾.

ε') Ἰππίας μείζων

Προκειμένου περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὥραίου καὶ καλοῦ, ὁ Σωκράτης δὲν ἔρωτῷ αὐτὸς δι' ίδιον λογαριασμὸν ἐνταῦθα τὸν Ἰππίαν, ἀλλ' ὑποκρίνεται ὅτι ζητεῖ τάχα πληροφορίας παρὰ τούτου διὰ νὰ δώσῃ τὴν κατάλληλον ἀπάντησιν, εἰς ἄλλον, ὁ δποίος προηγουμένως ἐβασάνισεν αὐτὸν δι' ἔρωτήσεων καὶ ἐστενοχώρησε μὲ τὸ ζήτημα τοῦ ὥραίου καὶ καλοῦ. Ἡ πλαγία αὐτὴ μορφὴ παρουσιάζεται βεβαίως ως νέον τι εἰς τὸν διάλογον, ἔχει δμως σκοπὸν σπουδαίον. Οὗτος είναι, ἡ δι' αὐτοταπεινώσεως τοῦ Σωκράτους ἀνύψωσις τοῦ Ἰππίου, ἵνα ὁδυνηροτέραν κατόπιν αἰσθανθῇ οὗτος τὴν πτῶσιν του. Πλὴν δὲ τούτου ὑπάρχει καὶ μεγάλη δόσις εἰρωνείας σχηματιζομένης προφανῶς ἐκ τῆς συνηθείας, ἡτις ὑπῆρχε τότε νὰ ἔρωτῶνται οἱ σοφισταὶ παρὰ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων περὶ διαφόρων ζητημάτων. Κατὰ τάλλα καὶ εἰς τὸν διάλογον αὐτὸν πρόκειται περὶ δρισμοῦ ἐννοίας. Ὁ δρισμὸς αὐτὸς καὶ ἐδώ, λαμβάνει διαφόρους μορφὰς καὶ εἰς τὸ τέλος ἀπορρίπτεται, ὁ δὲ διάλογος τελειώνει ἀνευ ἀποτελέσματος. Τὸ τοιοῦτον δμως δὲν σημαίνει ὅτι ὁ διάλογος αὐτὸς πρέπει νὰ συγκαταλέγηται μεταξὺ τῶν τῆς περώτης περιόδου, διότι

1. Σημ. Δυστυχῶς ἐνταῦθα, ἐλλείψει χώρου, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκταθῶμεν καὶ εἰς κριτικὴν τοῦ περιεχομένου τῶν διαλόγων. Διὰ τοῦτο περιοριζόμεθα εἰς τὴν σύντομον ἀπόδοσιν τοῦ ὅ, τι καὶ διπος περιέχει ἔκαστος Διάλογος. Ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ θὰ γίνη καὶ ἡ ἀνάλυσις καὶ κριτικὴ τοῦ τοιούτων ζητημάτων.

ἔδω ὁ Πλάτων πολεμεῖ τοὺς σοφιστὰς καὶ ρήτορας κυρίως. 'Ο Ιππίας, ὅστις πομπώδως ἐπίδεικνει τὴν διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ ἐκπαιδευσιν τῶν νέων ίκανότητά του (287 a) ἀποκαλύπτεται ἀμαθέστετος. Δὲν ἔχει ιδέαν οὔτε τῶν στοιχειωδεστάτων κανούνων τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τῆς Λογικῆς. Δὲν γνωρίζει πῶς σχηματίζεται ὄρισμός τις. Δὲν ἔναι εἰς θέσιν νὰ διακρίνῃ τὴν διαφορὰν μετάξυ τοῦ «τί ἐστι καλὸν» (Τι εἶναι ὡραῖον—θάθος ἐννοίας) καὶ τοῦ «ὅτι ἐστὶ τὸ καλὸν» (Τί εἶναι τὸ ὡραῖον—πλάτος ἐννοίας) (287 d). Διὰ τοῦτο δίδει τὸν δρισμὸν τοῦ καλοῦ (ὡραίου): 'Η καλὴ (ὡραία) παρθένος εἶναι καλὸν (ὡραίον) (287 e). 'Οταν ὁ Σωκράτης ὑποδεικνύει πρὸς αὐτὸν ὅτι θέλει νὰ μάθῃ: Τι εἶναι τὸ καλὸν καθ' ἑαυτό, καὶ ποιὸν εἶναι τὸ εἴδος δυνάμει τοῦ ὅποίου καὶ «παρθένος καὶ ἐπίπονος καὶ λύρα» μετέχουν τῆς ὡραιότητος καὶ εἶναι καλά, (289 ed. Πρβλ. Εύθυφρ. 6d, Μένωνα 72 e κλπ.) ὁ Ιππίας λέγει ὅτι ὁ χρυσὸς εἶναι τὸ ὡραῖον. «Ισμεν γάρ που πάντες ὅτι ὅπου ἀν τοῦτο προσγένηται, καν πρότερον αἰσχρὸν φαίνηται, καλὸν φανεῖται χρυσῷ γε κοσμηθὲν». (289 e) 'Η γελοιοποίησις αὐτῇ τοῦ Ιππίου φέρει εἰς σοθαράν κάπως συζήτησιν ὅταν ὁ Σωκράτης προσπαθῇ νὰ εῦρῃ καὶ διατυπώσῃ τὸν δρισμόν. Κατ' ἀρχὰς δρίζεται τὸ καλὸν ὡς «πρόσηπος καὶ καλόν», ὁ τοιοῦτος ὅμως δρισμὸς δὲν στηρίζεται, διότι ναι μὲν τὸ πρόσηπον καὶ πρέπον κάμνει νὰ φαίνηται τι καλὸν καὶ ὡραῖον, πράγματι ὅμως καὶ κατ' οὐσίαν δὲν κάμνει τὸ ἀντικείμενον καλόν. (293 e κ. ἔξ. πρβλ. 289 d φαίνεται). 'Ακολουθοῦν δύο ἄλλοι δρισμοί, τὸ καλὸν δρίζεται ὡς τὸ χρήσιμον καὶ κατὰ συνέπειαν ὡς τὸ ὠφέλιμον (295 e 296 e). 'Αλλὰ καὶ ὁ τοιοῦτος δρισμὸς ἀπορρίπτεται. 'Ὀφέλιμον εἶναι τὸ δημιουργοῦν τὸ ἀγαθόν. 'Ἐπομένως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ καλὸν θὰ ἥτο αἰτία καὶ παράγων τοῦ ἀγαθοῦ. Τὸ αἰτίον ὅμως καὶ τὸ ἐκ τούτου δὲν εἶναι τὸ ίδιον πρᾶγμα, ὅπως δὲν εἶναι τὸ ίδιον πρᾶγμα ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱός. Καὶ τότε θὰ ἥτο λογικὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι οὔτε τὸ καλὸν εἶναι ἀγαθόν, οὔτε τὸ ἀγαθόν καλόν. Οὐδεὶς ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῇ ὅτι τὸ καλὸν εἶναι ὅχι ἀγαθόν καὶ τὸ ἀγαθόν ὅχι καλόν. (297 a κ. ἔξ.)¹⁾

1. Σημ. 'Ο συλλογισμὸς αὐτὸς παρουσιάζει τὸ ίδιον λάθος ὅπως καὶ ὁ ἐν Πρωταγόρᾳ 331a. 'Ἐκ τῆς διαφορᾶς δύο ποιοτήτων συνάγεται ὅτι ἡ μία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιέχῃ τὴν ἄλλην καὶ ὅτι αὐτῇ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατηγορηθῇ δι': ἐκείνης. 'Ἐπειδὴ τὸ καλὸν δὲν εἶναι τὸ ἀγαθόν, συμπέρασίνεται ὅτι τὸ καλὸν εἶναι δχι ἀγαθόν. 'Αλλὰ ὁ Πλάτων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἔλοιψεν ὑπ' δψιν τὸ λάθος αὐτό, τὸ ὅποιον ἵσως σκοπίμως γράψει.

Μετά τὴν ἀπόρριψιν καὶ τοῦ δρισμοῦ τούτου, παρουσιάζεται τέλος ὅλος ὁρισμός, ὁ ἄποιος μᾶλλον γνωρίσματος τοῦ «προσήκοντος» ἀρμοζει περισσότερον εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς άσθητικῆς ἐννοίας τοῦ καλοῦ. «Καλὸν ἐστι τὸ δι' ἀκοῆς καὶ δι' ὕψους ἡδονὴ» (298a), δηλαδὴ καλὸν εἶναι ὅτι διὰ τῶν φίλοθημάτων ἀκοῆς καὶ δράσεως προκαλεῖ εὐχάριστα συναισθήματα.¹ Άλλον τοιαύτη περιπτώσει, ποία εἶναι ἔκεινη ἡ ἴδιοτης, ἡ ὅποια καθιστᾷ ἀνώτερα τὰ συναισθήματα αὐτὰ ἀπό ἄλλα, ύλικά καθαρῶς συναισθήματα π.χ. τροφῆς, κινήσεως κλπ.; Ή ἀπό της εἰς τὸ ἔρωτημα αὐτό εἶναι ὅτι τὰ διὰ τῆς ἀκοῆς καὶ διὰ τῆς δράσεως συναισθήματα εἶναι τὰ ἀρισταὶ καὶ τὰ ἀβλαβέστατα («ἀσινέσταται αὐταὶ τῶν ἡδονῶν εἰσὶ καὶ βέλτισται, καὶ ἀμφότεραι καὶ ἑκατέρα»), ὅθεν προκύπτει ὅτι «τὸ καλὸν εἶναι καὶ τὸ ἀγαθόν». Καὶ τώρα, ὡς ὠφέλιμα συμπίπτουν τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀγαθόν, ἐνῷ προηγουμένως διεπιστώθη ὅτι εἶναι διάφορα. Η συζήτησις φθάνει εἰς τὸ ἀδιέξοδον καὶ ὁ Ἰππίας προτιμᾶς νὰ ἀσχοληθῇ τοῖς ὥραίους λόγους ἐν δικαστηρίοις κλπ. παρὰ νὰ χάνῃ τὸν καιρόν του συζητῶν διὰ τοιαῦτα μικρὰ πράγματα. Ο Σωκράτης δύως δὲν τολμᾶ, λέγει, νὰ ἀνοίξῃ τὸ στόμα του καὶ νὰ δηλήσῃ περὶ καλοῦ, ἐφ' ὅσον δὲν γνωρίζει τί εἶναι καλόν. Τοιουτοτρόπως τελειώνει ὁ διάλογος, ἐνῷ ὁ Σωκράτης τονίζει ὅτι ἀπὸ τὴν συζήτησιν αὐτὴν ἐπείσθη πλέον ὅτι χαλεπά εἶναι τὰ καλά».

c) Κρατύλος.

Εἰς προηγούμενα κεφάλαια τοῦ παρόντος βιβλίου ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ Κρατύλου ὡς πρώτου διδάξαντος τὸν Πλάτωνα τὴν φιλοσοφίαν, καὶ ὅτι εἰς τὸν διδάσκαλόν του αὐτὸν ἀφιερώνει ὁ Πλάτων τὸν διάλογον τοῦτον. Τοῦτο εἶναι ἀληθές, διότι παντοῦ εἰς τὸν διάλογον ἐκδηλώνεται σεβασμός τις καὶ ἔκτιμησις πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Κρατύλου. Άλλα πλέον τῆς τοιαύτης ἀποδόσεως τιμῆς πρὸς τὸν διδάσκαλόν του, ὁ Πλάτων συνεχίζει ἐνταῦθα ὅσα ἔχει περιλάβει εἰς τοὺς προηγουμένους διαλόγους: Εὐθύδημον, εἰς τοὺς δύο Ἰππίας κλπ. Καταπολεμεῖ δηλαδὴ τοὺς σοφιστὰς καὶ ρήτορας, καθὼς καὶ τὰς φιλοσοφικὰς ἐκείνας θεωρίας, αἱ ὅποιαι χρησιμεύουσιν ὡς βάσις καὶ στήριγμα τούτων. Τὸ ἀξιώμα τοῦ Πρωταγόρου: «μέτρον ἀπάντων ἀνθρωπος τῶν μὲν δυντῶν ὡς εἰσιν τῶν δ' οὐκ ὅμιτων ὡς οὐκ εἰσιν» ὑποστηρίζεται ἀπὸ τὰς «περὶ τῶν πάντων ροῆς»

θεωρίας τοῦ 'Ηρακλείτου. Μετά τὴν καταπολέμησιν λοιπὸν τῶν σοφιστικῶν μεθόδων, ἔρχεται τῷρα εἰς τὸν Διάλογον Κρατύλον νὰ κανονίσῃ τὴν θέσιν τοῦ καὶ ὡς πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ 'Ηρακλείτου, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἀναμφιβόλως ἐπόθει ἀφ' ὃτου ἀκόμη ἡ διδασκαλία τοῦ Κρατύλου δὲν ἴκανοποίει αὐτὸν. Ἡ σοβαρότης καὶ ἡ εἰρωνεία εἰς τὸν διάλογον αὐτὸν συμπλέκονται τέσσον στένῶς, ὥστε ἀδυνατεῖ πολλάκις ὁ ἀναγνώστης νὰ διακρίνῃ ποῦ δὲ Πλάτων εἰρωνεύεται καὶ ποῦ σοβαρεύεται. Βάσιν συζητήσεως ἀποτελεῖ ἡ γλῶσσα μὲ τὰς λέξεις, καὶ διὰ τούτων διὰ πρώτην φοράν ἔρευνά ὁ Πλάτων τὴν γλῶσσαν ἀπό φιλοσοφικῆς ἀπόψεως ἐν γένει. Εἰς τὴν ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ Γλωσσοφίαν παρουσιάζονται εύθυνές ἔξ αρχῆς δύο ἀντίθετοι ἀντιλήψεις: 1) 'Η τοῦ Κρατύλου, καθ' ἥν ἡ γλῶσσα θεωρεῖται «φύσει πεφυκια» (383 a), ἐκ φύσεως δεδομένη. Διὰ τοῦτο τὰ ὄντα εἶναι ἐκ φύσεως ὄρθα καὶ εἰς τοὺς 'Ἐλληνας καὶ εἰς τοὺς βαρβάρους. 2) 'Η τοῦ 'Ερμογένους (ἀδελφοῦ τοῦ Καλλίου καὶ φίλου τοῦ Σωκράτους), καθ' ἥν, ἡ γλῶσσα καὶ τὰ ὄντα δὲν εἶναι, παρά «ξυνθήκη καὶ ὅμολογία», ὅπου τὰ ὄντα τίθενται κατὰ βούλησιν, καὶ κατὰ βούλησιν καὶ συμφωνίαν ἀλλάσσονται. 'Ἐπομένως καὶ ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν, ὁ ἀνθρωπός εἶναι «τὸ μέτρον». «Οὐ γάν φύσει ἐκάστῳ πεφυκέναι ὄνομα οὐδὲν οὐδενί, ἀλλὰ νόμῳ καὶ ἔθει τῶν ἔθισάντων τε κο; καλούντων». (384 d).

'Ο Σωκράτης, ὅστις καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ ποῖος ἐκ τῶν δύο ἔχει δίκαιον, ἀναφέρει κατ' ἀρχὰς τὸ ζῆτημα εἰς τὴν κοινὴν ἀντιληψιν, καθ' ἥν δὲν εἶναι δυνατὸν ἡ κοινωνία νὰ ὄνομάζῃ τι λ.χ. «ἀνθρωπόν» καὶ ἐν μέλος αὐτῆς νὰ ὄνομάζῃ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα «ἴπεπον». 'Ἐπίσης, ὃν διὰ τοῦ λόγου λέγωνται τὰ ὄντα ὡς ἔστιν καὶ ἀληθῶς, δὲν εἶναι δυνατόν, παρὰ καὶ διὰ τοῦ μορίου τοῦ λόγου, διὰ τοῦ ὄντατος, νὰ ἐκφέρηται ἡ ἀλήθεια. Τὰ ὄντα (πράγματα) δὲν εἶναι τοιαῦτα ὅπως νομίζει ὁ Πρωταγόρας, διότι ἀν αὐτὰ ἡσαν ἀληθῆ ὅπως εἰς ἑκαστον φαίνονται, τότε δὲν θὰ ὑπῆρχε ἀλήθεια καὶ ψεῦδος, οὔτε ἀνθρωποί «φρόνιμοι καὶ ἀφρονεῖς», θὰ ὑπῆρχον. 'Αλλὰ καὶ τὰ πάντα νὰ εἶναι ὅμοια πάντοτε, ὅπως νομίζει ὁ Εύθύδημος, δὲν εἶναι δυνατόν, διότι ἀν εἰς ὅλα τὰ πράγματα ὑπῆρχε πάντοτε ἔξ ἵσου ἀρετῆς καὶ κακίας, δὲν θὰ ἥτο δυνατὸν νὰ διακρίνωμεν τὰ καλὰ ἀτὰ τὰ κακά. 'Εάν λοιπὸν οὔτε τὸ ἔν, οὔτε τὸ ἄλλο συμβαίνῃ, τότε πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ πράγματα καθ' αὐτὰ ἔχουν ιδικήν των «οὐ σὶ αὐ» ἑκαστον, ιδικάς των ιδιότητας.

καὶ μεταβολάς, τὰς ὁποίας ήμεῖς εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ὄνομάζωμεν ὅπως είναι, καὶ δχι ὅπως μᾶς ἀρέσει." (ώστε ἡ ὄνομασία τῶν πραγμάτων είναι ὅρθη ἢ μὴ ὅρθη, ἐφ' ὃ σον ἀποδίδει τὴν φύσιν καὶ οὐσίαν τῶν πραγμάτων (384 d–387 d). 'Εξ ἀλλου ὅμως ἡ γλῶσσα είναι ό ρ γ α ν α ν πρὸς τὸν σκοπόν διδασκαλίας καὶ διακρίσεως τῶν ἀντικειμένων, δεδομένον νόμῳ (διὰ τῆς χρήσεως). 'Ἐπομένως καὶ τὰ ὄνόματα είναι «οὐ παντὸς ἀνδρὸς» ἀλλα «νομοθέτου, ὄνοματουργοῦ» ὁ ὅποιος, ὅπως καὶ οἱ δημιουργοὶ ἄλλων ὄργανων, είναι ἀνάγκη νὰ ἔχῃ γνῶσιν τῶν πραγμάτων, νὰ είναι ἐπιστήμων. 'Ο τοιοῦτος ὄνοματουργός, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοὶ ὄργανων, πρέπει νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ είναι εἰς θέσιν νὰ σχηματίζῃ τὸ τέλειον καὶ «φύσις τε φυκὸς ὄνομα διὰ τῶν φθόγγων καὶ τῶν συλλαβῶν καὶ ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν καθ' αὐτὸ ἔννοιαν τοῦ ὄνόματος, «ἐκεῖνο ὁ ἔστι μόνο μα» νὰ δημιουργῇ ὅλα τὰ ἄλλα ὄνόματα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Πρέπει διὰ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν συλλαβῶν, καθὼς ὁ κατασκευάζων ἐν ὄργανον ἐκ καταλλήλου ὄλικοῦ, νὰ δημιουργῇ ἐν ὄνομα ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸν ἰδιαίτερον σκοπόν, τὸν ὅποιον πρόκειται νὰ ἐκπληρώσῃ τοῦτο (τὴν ἀπόδοσιν τῆς φύσεως καὶ οὐσίας τοῦ πράγματος) (389 b e 390 e Πρβλ. Εὐθύφρον. 61 c.έξ., Μένωνος 72e, Ἰππίου μείζ. 289 d) 'Εκ τῆς διαφορᾶς τῶν φθόγγων καὶ τῶν συλλαβῶν (ἐκ τοῦ ὄλικοῦ τοῦ ὄνόματος) προκύπτει ἡ διαφορὰ τῶν γλωσσῶν (387d–390a). 'Η ἐκτίμησις του ἔργου τοῦ κατασκευαστοῦ ἐνδὲ ὄργανου, ἐπομένως καὶ τοῦ ὄνοματοθέτου, ἐξαρτᾶται ἀπό τὸν χρησιμοποιοῦντα τὸ ὄργανον αὐτό, ἐπομένως προκειμένου περὶ γλώσσης, τὸ ἔργον τοῦ ὄνοματουργοῦ είναι εἰς θέσιν νὰ κρίνῃ καὶ ἐκτιμήσῃ ὁ καταγινόμενος εἰς τὴν τέχνην τοῦ ἔρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι—τοῦ διαλεκτικοῦ ἀνδροῦ, εἰ μέλλει καλῶς ὄνόματα θήσεσθαι». (390 h e). Τώρα ἡ συζήτησις στρέφεται πρὸς τὴν ἐξέτασιν τῆς ὁρθότητος τῶν δνομάτων, χάριν ἐπαληθεύσεως τῶν ἀνωτέρω. Κατ' ἀρχὰς λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν ὄνομασίαι περιεχόμεναι εἰς τὸν "Ομηρον ὑπὸ διπλῆν μορφῆν, ὅπως δηλαδὴ οἱ θεοὶ καὶ ὅπως οἱ ἀνθρωποι ὄνομάζουν τὰ πράγματα. Τὸν ποταμὸν τῆς Τροίας οἱ μὲν Θεοὶ ὄνομάζουν «Ζάνθον», οἱ δὲ ἀνθρωποι «Σκάμανδρον», ὁ Σωκράτης ὅμως δὲν θεωρεῖ τὸν ἔαυτὸν του ίκανὸν νὰ ἐξετάσῃ τὸ διατὶ οἱ θεοὶ ὄνομάζουν τοιουτοτρόπως, καὶ περιορίζεται εὐθὺς ἀμέσως εἰς «ἀνθρώπινα» πράγματα καὶ ὄνόματα. 'Εντεῦθεν ἀρχίζει ἡ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΙΔΕΟΦΑΣ

κατὰ τὴν σημασίαν καὶ ἐτυμολογίαν ἔξετασις πλήθους ὀνομάτων, ἡ ὅποια καταλαμβάνει ἡδὲ περισσότερον μέρος τοῦ διαλόγου: Π.χ. "Ἀναξ—Ἐκτώρ, Ἀγις—Πολέμαρχος—Εύπόλεμος, Ἰατροκλῆς—Ἀκεσίμβροτος, Ὁρέστης, Ἀγαμέμνων, Ζεὺς=Ζῆν—Ζῆν, Ούρανία—ἀρῶσσα τὰ ἄνω, Θεός = ἐκ τοῦ θέων, δηλαδὴ ἐκ τοῦ θεοῦ (τρέχειν) τοῦ ἡλίου τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων, ἀτμα ώνομάσθησεν «Θεοί», δαιμῶν=δαήμων, ψυχή—φυσέχη, κλπ. κλπ., ὅπου ἡ εἰρωνεία, τὸ λογοπαίγνιον καὶ ἡ σοβαρότης συμπλέκονται κατὰ τρόπον ἀδύνατον νὰ χωρισθοῦν καὶ διακριθοῦν ἀπ' ἄλληλων. 'Απόδειξις δ' ὅτι εἰρωνεύεται ἐδῶ ὁ Πλάτων τοὺς ῥήτορας καὶ τοὺς σοφιστάς, είναι καὶ ἡ προσποίησις τοῦ Σωκράτους ὅτι τάχα κατ' ἔμπνευσιν ἐκ τοῦ Εὔθυφρονος, μεθ' οὗ συνωμίλει πρὸ δλίγου, σκέπτεται καὶ ὀμιλεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὡς χρησμωδὸς καὶ ἐνθουσιῶν (δχι διαλεκτικῶς καὶ φιλοσοφικῶς ἐπομένως) περὶ γλώσσης καὶ ὄρθότητος ὀνομάτων. 'Αλλὰ τῆς τέχνης αὐτῆς τοῦ Εὔθυφρονος μόνον τροσωρινῶς διὰ τὴν συνωμίλιαν αὐτὴν θέλει νὰ κάμῃ χρῆσιν. Τοῦτο διότι θεωρεῖ αὐτὴν ἀνευ βάσεων καὶ ἔχουσαν ἀνάγκην μεταρρυθμίσεως καὶ βελτιώσεως. (396 d κ. ἔξ., 389 a, 428 a). 'Η ἀνάλυσις τῶν λέξεων φέρει τέλος εἰς πρωταρχικάς τοιαύτας, αἱ ὅποιαι δὲν είναι δυνατὸν πλέον νὰ ἀναλυθοῦν, καθ' ὃσον είναι ἀπομιμήσεις αὐτῆς τῆς ούσιας—δχι τῆς φωνῆς ἡ τοῦ ἡχου—τῶν ἀντικειμένων. 'Η τοιαύτη φωνητικὴ ἀπομιμήσις είναι ἡ δημιουργικὴ βάσις τοῦ ὀνοματουργοῦ καὶ τὸ κριτήριον τοῦ κρίνοντος τὸ ἔργον τούτου. Καὶ ἐνταῦθα πάλιν τονίζει ὁ Σωκράτης τὸ ἀμφίβολον καὶ ἀβέβαιον τῆς τοιαύτης ἐρμηνείας, καθ' ἡν δῆθεν ὁ γλωσσονομοθέτης ἐπλασε τὰς λέξεις: «ρ ε ἵ ν», «ρ ο ἴ», (τ ρ ο μ ος» μὲ τὸ ρῶ ως σ η μ α ἵ ν ο ν τ ος «π ἄ σ α ν τ ḥ ν κ i ν η σ i ν», ἡ τὰς λέξεις: «ἔστις», «κίειν», «κίνησις» «ιέναι», «ιεσθαι» μὲ τὸ ἵ ω τ α, ὅπερ μετεχειρίσθη «πρὸς τὰ λεπτά πάντα, »ώσπερ γε διὰ τοῦ φεῖ καὶ τοῦ ψεῖ καὶ τοῦ σίγμα καὶ τοῦ ζῆτα, ὅτι πνευματώδη τὰ γράμματα, πάντα τὰ τοιαῦτα μεμίμηται αὐτοῖς ὀνομάζων, οἷον τὸ «ψ υ χ ρ ό ν» καὶ τὸ «ζέον» καὶ τὸ «σ ε ί ε σ θ α ι». Καθ' ὅμοιον τρόπον ἀναφέρει καὶ τὸ δέλτα ὡς χρησιμοποιηθὲν διὰ τὴν παράστασιν τοῦ «δ ε σ μ ο ν» καὶ τῆς «σ τ ἄ σ ε ως», καὶ τὸ λάβδα, δι' οὗ ὠνόμασεν ὁ ὀνοματοθέτης τὰ «λεῖα», τὰ «λιπαρά», τὰ «κολλώδη» κλπ. κλπ. (427 a d).¹⁾

1. Σημ. 'Ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Leibniz δισχολεῖται εἰς τὰ κατὰ τὴν

Τὴν ἀνωτέρω ἔρευναν περὶ γενέσεως καὶ δρθότητος τῶν ὄνομάτων, ἀκολουθεῖ διὰ τῆς ἐξετάσεως περὶ τοῦ δρδοῦ καὶ μὴ δρθοῦ τῆς δημιουργίας τῆς γλώσσης, ἡ ἀπόρριψις κατ' ἀρχὰς μιᾶς διαδεδομένης θεωρίας, καθ' ἓν ἐνομίζετο ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ λέγωνται τὰ ἀληθῆ, καὶ συνεπῶς ἀδύνατον νὰ ὄνομάζωνται ἀντικείμενα ψευδῶς. Γνωρίζομεν ἡδη ἐκ τῶν προηγουμένων ὅτι τῆς τοιαύτης θεωρίας ὅπαδός ἦτο καὶ ὁ Ἀντισθένης (ψευδῆ λέγειν οὐκ ἔστιν) καὶ διὰ τοῦτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τοῦτον ἔχει ὁ Πλάτων ἐνταῦθα ὑπ' ὅψιν. Τὰ κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτὴν ἀνατιρεῖ ὁ Πλάτων δι' ἐνὸς συλλογισμοῦ ἀναλογικοῦ. Ἐάν προκειμένου περὶ τῆς δράσεως δὲν δύναται τις νὰ παραστήσῃ τὰ ἀντικείμενα δι' ἀπεικονίσεων (ζωγραφημάτων) καὶ νὰ ἐρμηνεύσῃ αὐτὰ ἐπαρκῶς, τότε καὶ περὶ τῆς ἀκοῆς προκειμένου, περὶ φωνητικῶν μιμημάτων δηλαδή, αὐτὸ τοῦτο κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ συμβαίνῃ. "Οπως ὑπάρχουν καλαὶ καὶ γραφικαὶ παραστάσεις τῶν ἀντικείμενων, ὅπως ὑπάρχουν καλαὶ καὶ κακαὶ ἀπομιμήσεις φωνητικαί, οὗτω κατ' ἀνάγκην ὑπάρχουν καλαὶ καὶ κακαί, δρθαὶ καὶ μὴ δρθαί, γλωσσικαὶ δημιουργίαι καὶ ὄνοματοθεσίαι. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀρίστην εἰκονογραφημένην ἀπόδοσιν καὶ φωνητικομιμητικὴν παράστασιν ἐνὸς πράγματος, πάντοτε θὰ ὑπάρχῃ διαφορά τις μεταξὺ εἰκόνος, μιμήματος, καὶ πράγματος. Ἐφ' ὅσον ὅμως διὰ τῆς φωνητικῆς μιμήσεως ἀποδίδεται ὁ θεμελιώδης τοῦ πράγματος τύπος, δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ τις εἰς αὐτὴν τὸν χαρακτῆρα ὄνομασίας. Ἐξαίρεσιν δύνανται νὰ ἀποτελέσουν αἱ μαθηματικαὶ ποσότητες, ὅπου ἀναγκαίως πρέπει νὰ τηρῆται ἀπόλυτος ἀκρίβεια (428d—532e). Τὸ νὰ συνεννοώμεθα λοιπὸν διὰ μιᾶς λέξεως, παρὰ τὴν μερικὴν ταύτης συμφωνίαν πρὸς τὸ πράγμα, σημαίνει ὅτι ἡ συνεννόησις αὐτὴ γίνεται διὰ τῆς κατὰ συνήθειαν καὶ συνθήκην (συμφωνίαν) χρήσεως τῆς λέξεως ἢ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Εἰς τὴν πραγματικότητα μάλιστα ἡ πρὸς τὸ πράγμα συμφωνία τοῦ ὀνόματος τίθεται εἰς δευτέραν μοῖραν καὶ λαμβάνει μεγαλυτέραν σημασίαν ἢ «συνθήκη», οὕτως ὥστε ἀπό τίνος ἀπόψεως καὶ ὁ Ἐρμογένης ἔχει δίκαιον, ὅσον καὶ ἀν παραδέχηται τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν εἰς τὴν κατὰ συνήθειαν καὶ συμφωνίαν δημιουργίαν καὶ διάπλασιν τῆς γλώσσης. (453e, πρβλ. 433e καὶ 384d).

σημασίαν τοῦ λ, τοῦ ρ καὶ τοῦ φ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *Nouveaux essais sur l'entendement humain*. πρβλ. καὶ J. a k o b, G r i m m: Über den Ursprung der Sprache, Berlin 1858 καθὼς W. W u n d t Die Sprache (Völkerpsychologin Grundz. d. physiol. Psychol.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΦΥΛΑΞΗΣ ΜΗΧΑΝΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΥ ΠΕΤΣΙΟΣ

Μετά ταῦτα ἡ συζητησίς στρέφεται πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀ-
ξίας τῆς γλώσσης ὡς μέσου γνῶσεώς τῶν πραγμάτων. 'Ο Κρα-
τύλος ίσχυρίζεται ὅτι δόστις γνωρίζει τὸ ὄνομα, γνωρίζει καὶ
τὸ πρᾶγμα (435 ι) «ὅς ἂν τὰ ὄνοματα ἐπίστηται, ἐπίστασθαι
(δοκεῖ μοι) καὶ τὰ πράγματα». 'Ο ίσχυρισμὸς οὗτος εἶναι καὶ
τοῦ 'Ἀντισθένους, δόστις ἐν τῷ «Περὶ παιδείας ἢ ὄνομάτων»
ἔργῳ του γράφει ὅτι: «ἀρχὴ παιδείας ὁ νομάτων
θεωρία» είναι (Διογ. Λαερτ. ΥI 17 καὶ 'Ἐπικτήτ. Διατρ.
I, 17). Διά τοῦτο δὲ Πλάτων ἔχων καὶ τοῦτον ὑπὸ δψιν κατα-
πολεμεῖ τὴν τοιαύτην θεωρίαν διὰ τῶν ἔξῆς τεσσάρων ἐπιχει-
ρημάτων. 1.—'Ο θέμενος πρῶτος τὰ ὄνοματα, ἔθετε αὐτὰ ἀνα-
λόγως τῆς ἀντιλήψεως, ἣν είχε περὶ τῶν πραγμάτων. 'Άλλ' ἡ
τοιαύτη ἀντίληψις δυνατόν νὰ μὴ ἦτο ὀρθή (436 ι). 2. Τὸ
ἔργον τοῦ δυνοματοθέτου εἶναι πλῆρες ἀντιφάσεων. Πρὸς τὴν
θεωρίαν τοῦ 'Ηρακλείτου περὶ κινήσεως καὶ ροῆς τῶν πάντων,
ἥτις ἐπικρατεῖ γενικῶς εἰς τὴν γλωσσοδημιουργίαν καὶ γλωσ-
σοπλαστικήν, ἡ ἐτυμολογία πολλῶν λέξεων ἀποτελεῖ ἀντί-
θεσιν. Αἱ δύνομασίαι ἀρίστων ἀντικειμένων, κατόπιν ἐτυμολο-
γικῆς ἀναλύσεως, συμπίπτουν πρὸς τὰς δύνομασίας χειρίστων
ἀντικειμένων, κακά δὲ πράγματα διὰ τῆς ἐτυμολογικῆς των
ἀναλύσεως φαίνονται καλά (436 ε κ. ἔξ.). 3. 'Εάν τὰ ὄνοματα
ἀποδίδουν τὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων, τὰ πράγματα αὐτά,
πῶς διέκρινε καὶ ἐγνώρισεν δὲ δύνοματοθέτης τὰ πράγματα, ἀφοῦ
ταῦτα δὲν είχον ὄνοματα δτα; αὐτὸς ἐλάμβανεν ὑπὸ δψιν αὐ-
τά, (437 ε κ. ἔξ.) 4. Καὶ ἂν ἀκόμη ὑποτεθῇ ὅτι ὀρθῶς ἔχουν
δοθῆ τὰ ὄνοματα, πάλιν τὸ ἀσφαλέστερον θά ἦτο τὰ ἀντικείμενα
νὰ ἐρευνῶνται καὶ ἔξακριβώνωνται ἀμέσως δι' ἐμπειρίαν καὶ δχι
διὰ τῶν ἀπεικονίσεων καὶ τῶν ἀπομιμημάτων αὐτῶν «οὐκ
ἔξ δύνομάτων τὰ δντα, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον αὐτὰ ἔξ αὐτῶν καὶ
μαθητέον καὶ ζητητέον ἡ ἐκ τῶν δύνομάτων» (439 ι).

'Εν συνεχείᾳ ἐνταῦθα κρίνεται καὶ καταπολεμεῖται ἡ θεωρία
τοῦ 'Ηρακλείτου, ἡ δποία νομίζεται ὅτι ἔχει ἐπιδράσει παρὰ
πολὺ εἰς τὰς περὶ γλώσσης ἀντιλήψεις διὰ τῶν δσων διδάσκει
περὶ «ἴ ὄ ν τ ω ν ἀ π ἀ ν τ ω ν ἀ ε ᵾ κ α ᵾ ρ ε ὄ ν τ ω ν». 'Η
πολεμικὴ αὐτὴ κατὰ τῶν θεωριῶν τοῦ 'Ηρακλείτου εἶναι το-
σούτω μᾶλλον ἀξιοσημείωτος, δσω δὲ Πλάτων δρμάται ἐκ τῆς
ἀντιλήψεως περὶ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἀπολύτως ἐνιαίου (αὐτὸ
καλὸν καὶ ἀγαθὸν 439 ι). Τὸ αὐτὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν εἶναι τι
τὸ μόνιμον καὶ σταθερὸν (τὸ καλὸν δηλαδὴ ὑπὸ τὴν ἐννθείαν
ταύτην ἀδύνατον νὰ είναι μὴ—καλόν, καὶ τὸ ἀγαθὸν μὴ—ἀγα-
θὸν) καὶ διὰ τοῦτο ὡς μὴ μεταβαλλόμενα διαρκῶς εἶναι δυνατόν

νά ἔξερευνηθοῦν καὶ μά γνωσθοῦν ἐπιστημονικῶς. Τοῦτο, διότι τὸ γιγνώσκειν προσποθέτει σταθεράν τὴν ποιότητα τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ, ἐνῷ διὰ τὰ πάντα διαρκῶς μετεβάλλοντο, θὰ ἦτο ἀδύνατον νά ὑπάρξῃ γνῶσις καὶ ἐπιστήμη. Τὸν κλονισμὸν καὶ τὴν κατάκρισιν αὐτὴν τοῦ Ἡρακλείτισμοῦ τῇ βοηθείᾳ, τοῦ καθ' αὐτὸκαλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, θεωρεῖ παλαιὸν διειρόν του φΣωκράτης (439 ε) ἀκόμη ὅμως δὲν γομίζει ὅτι κατενίκησε τὸν Ἡράκλειτον καὶ διὰ τοῦτο ἐκφράζεται ἀμφιβολίσ περὶ τοῦ ἀν ὁ Σωκράτης (-Πλάτων) ἢ ὁ Ἡράκλειτος ἔχει δίκαιον. «Σκοπεῖσθαι οὖν χρὴ ἀνδρείως τε καὶ εὖ», λέγει εἰς τὸ τέλος ὁ Σωκράτης.

ζ') Μενέξενος.

Ο διάλογος Μενέξενος ἀποκαλύπτει τὴν ρητορικὴν ἰκανότητα τοῦ Πλάτωνος, καὶ μετ' αὐτῆς καὶ τὴν ἀφίαστον τέχνην τῆς εἰρωνείας καὶ τῆς κωμικοποιήσεως τῶν ρητόρων παρ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο, δύο πράγματα διακρίνει τις εἰς τὸν διάλογον αὐτὸν: τὴν σοβαρὰν τέχνην μετὰ τῆς κατὰ τρόπον τέλειον χρήσεως τοῦ λόγου προκειμένου περὶ τῆς ἔξυμνήσεως τῆς ἀκμῆς καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τὸν σατυρισμὸν τῶν ρητόρων. Ἀπὸ καθαρῶν φιλοσοφικῆς ἀπόψεως δὲν προσφέρει σχεδόν τίποτε ὁ διάλογος αὐτός.

Τὸν ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου ἔρχόμενον νέον Μενέξενον ἔρωτᾶ ὁ Σωκράτης εὔθὺς ἔξ ἀρχῆς εἰρωνευόμενος, ἀν πιστεύῃ ὅτι ἔξεμαθε πλέον τὴν φιλοσοφίαν διὰ νὰ θεωρῇ τὸν ἐαυτόν του ἰκανὸν «ἐ πὶ τὰ μείζω τρέπεσθαι εἰς τὸν διάλογον Γοργίαν (484 ε) ἐλέχθησαν, ὅτι δηλαδὴ ἡ φιλοσοφία μόνον διὰ τὴν προπαίδευσιν τῶν νέων δύναται νὰ χρησιμεύῃ, ἐνῷ τὰ ἔργα τῶν ἡλικιωμένων πρέπει νὰ είναι ἀνώτερα καὶ σοβαρώτερα. Ἀφοῦ ὁ Σωκράτης πληροφορεῖται ὅτι ἐπρόκειτο ἐν τῷ βουλευτηρίῳ περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ρήτορος, δστις θὰ εἴπῃ ἐπιτάφιον διὰ τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ πεσόντας, ψάλλει ἐν ἐγκώμιον τῶν ρητόρων εἰς τόσον ὑπερβολικὸν τόνον, ὥστε καὶ ὁ Μενέξενος νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἰρωνεύεται. «Ἀεὶ σὺ προσπατίζεις, ὡ Σώκρατες, τοὺς ρήτορας, (235 ε) λέγει ὁ Μενέξενος καὶ προσθέτει ὅτι ὁ μέλλων νὰ εἴπῃ τὸν ἐπιτάφιον, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν θὰ ἔχῃ καιρὸν νὰ προετοιμασθῇ διὰ νὰ εἴπῃ τεχνικῶτατον ἀπὸ ρητορικῆς ἀπόψεως λόγον. Ὁ Σωκράτης παρατηρεῖ ὅτι ὑπάρχουν ἔτοιμοι τοιοῦτοι λόγοι, ὀλλὰ καὶ ἀν δὲν ὑπάρξῃ ἐ-

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΜΟΣΧΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΤΡΟΥΠΑΛΑΙΑΣ

τοιμος ἐπιτάφιος, δὲν είναι δύσκολον νὰ ἐπαινέσῃ κανεὶς ὅπως πρέπει τὰς Ἀθήνας καὶ τοὺς ἐκ τῶν πολέμων πεσόντας. Εἰς ἑρώτησιν τοῦ Μενεξένου ἀν αὐτὸς ἢ το εἰς θέσιν νὰ εἴπῃ τοιοῦτον λόγον, ὁ Σωκράτης λέγει ὅτι ως μαθητὴς τῆς Ἀστίας καὶ τοῦ Κόννου ἔχει πεποίθησιν εἰς τὸν ἑαυτόν του. Τοιουτοτρόπως ἀρχίζει νὰ ἀπαγγέλλῃ ἵνα ἐπιτάφιον, ὁ ὄποιος δὲν είναι περὶ παρωδία τοῦ ἐν Θουκυδίδῃ ἐπιταφίου τοῦ Περικλέους εἰς τὰς γενικὰς γραμμάς, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς ρητορικῆς συντεθειμένος, (Πρβλ. Θουκυδίδου II, 35, 37 κ.έτ.). ὃπου ἐκδηλώνεται ἡ εύχαριστησις διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ λόγου. Μετ' αὐτῆς δίδεται καὶ ἡ ἀπάντησις εἰς ἑκείνους, οἵ ὄποιοι κατηγόρουν τὸν Πλάτωνα ως ἀντίπαλον τῆς ρητορικῆς, διότι δῆθεν ὁ ἴδιος δὲν ἢ το εἰς θέσιν νὰ συγγράψῃ ρητορικοὺς λόγους. Ἐνῷ δῆμως ὁ Περικλῆς χαρακτηρίζει τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν ως δημοκρατίαν καὶ ως πλεονέκτημα τοῦ πολιτεύματος αὐτοῦ ἀναφέρει ὅτι οἱ ἀρχοντες δὲν ἐκλέγονται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κοινωνικῆς των θέσεως ἀλλὰ τῆς ἀρετῆς, ὁ Σωκράτης τονίζει εἰς τὸν διάλογον αὐτὸν ὅτι πράγματι αἱ Ἀθηναὶ κυβερνῶνται ἀριστοκρατικῶς, διότι «ὁ δόξας σοφὸς ἡ ἀγαθὸς εἶναι κρατεῖ καὶ ἀρχεῖ» (238d). Τοὺς Μαραθωνομάχους (240de) ἔχουμενοι καὶ ἐγκωμιάζει ἐνταῦθα ὁ Σωκράτης, ἀλλ' ὅσον τούτους ἔχουμενοι, τόσον φροντίζει νὰ ὑποδηλώσῃ τὴν παροῦσαν κατάστασιν καὶ νὰ παρατήσῃ ζωηρότερον τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῶν νῦν καὶ «τῶν τότε Ἐλλήνων» (240b). Αἱ εἰς τὸ τέλος (246e κ. ἔξ.) γενόμεναι παραινέσεις πρὸς ἀσκησιν τῆς ἀρετῆς, ἔχουν ὑπὸ ὄψιν τὴν ἀληθῆ καὶ πραγματικὴν ἀρετὴν κατὰ διάκρισιν ἀπὸ τῆς φαινομενικῆς τοιαύτης¹⁾.

3. Διάληματα τῆς τρίτης περιόδου ή τῆς ἀκμῆς τοῦ Πλάτωνος: Συμπόσιον, Φαίδων, Πολιτεία, Φαῖδρος.

Ἐάν ὁ Πλάτων μόνος του ἥθελε χαρακτηρίσει τὴν τρίτην ταύτην περίοδον τῆς φιλοσοφικῆς του ἔξελιξεως, ὅπως παρουσιά-

1. Σημ. Ἐπειδὴ εἰς τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Σωκράτης κάμνει λόγον πεοκτοῦ Κερινθιακοῦ πολέμου καὶ περὶ τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης (245E), πρεσσιορίζονται ως χρόνος συγγραφῆς τοῦ διαλόγου Μενεξένου τὰ μετὰ τὸ 387 π. Χρ. ἔτη. Τούτο, καθώς καὶ ἄλλα τεκμήρια, ἐπιβάλλουν νὰ γίνη δεκτὸν ὅτι ὁ Μενεξένος ἔγραψε μετά τὴν πρώτην εἰς Σικελίαν ἀποδημίαν τοῦ Πλάτωνος.

ζεται εις τους διαλόγους: Συμπόσιον, Φαιδρων, Πολιτείαν και Φαιδρον, ἀσφαλῶς θάτε πανελάμβανεν ὅσα σχετικῶς γράφει εἰς τὴν ἔβδομην αὐτοῦ Ἐπιστολὴν (341 bc καὶ 344 bc), ὅτι δὴ λαδὴ κατόπιν μακρῷ ρονίου ἀσχολίας «περὶ τὸ πρᾶγμα φύτό» «μετάτριβῆς πάσης» καθώς «φῶς ἀπό πυρός πηδήσαντος ἐξ αφθέν», ἡνοίχθη εἰς τὴν ψυχήν του, ὁ οὐρανός και ὁ κόσμος τῶν ιδεῶν· Ἡ προηγηθείσα περίοδος ὑπῆρχεν τῇ περίοδος τῆς τριβῆς και τῆς ζητήσεως νέων ἀντιλήψεων περὶ ζωῆς και περὶ κόσμου, ὅπου νὰ συμβιβάζωνται αἱ κατὰ Σωκράτην ἀντιλήψεις πρὸς τὰς προσωκρατικὰς θεωρίας τῶν Ἐλεατῶν και τοῦ Ἡρακλείτου, καθὼς και πρὸς τὰς Ὀρφικοπυθαγορικὰς ἀντιλήψεις θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος. Αἱ ἀντιθέσεις τῶν θεωριῶν αὐτῶν και ἀντιλήψεων πρὸς ἄλληλας και αἱ ἀντιθέσεις πρὸς τὸ πνευματικὸν αὐτοῦ περιβάλλον, ἡνάγκαζον τὸν Πλάτωνα κατὰ τὴν προηγηθείσαν περίοδον νὰ μάχηται, ἀλλοτε μὲν πρὸς αὐτὸν τὸ φημεῖον, ἀλλοτε δὲ πρὸς ἑκεῖνο. Τοιουτοτρόπως αἱ διάφοροι ακέψεις του ἐνισχύοντο και ἐγίνοντο πεποιθήσεις, και αἱ ἰδεολογίαι του εἰσεχώρουν εἰς μεγαλύτερον βάθος. Εἶχεν ἔξακριβώσει τὰ λάθη και τὰς ἐλλείψεις ὅλων τῶν ὡς ἀνωτέρω θεωριῶν και ἀντιλήψεων. Τώρα ἔπρεπε νὰ εὔρῃ τὰς συμπτώσεις ὅλων αὐτῶν, και τὰς ἀληθεῖς αὐτῶν ἀπόψεις νὰ συνδέσῃ εἰς μίαν γενικήν περὶ κόσμου και ζωῆς ἀντιληψιν, ἀπηλλαγμένην ἀντιφάσεων. Τοῦτο κατορθώνει κατὰ τὴν τρίτην ταύτην περίοδον, τῆς ἀκμῆς και τοῦ μεσουρανήματός του. Αἱ ιδεακαλύπτει τώρα, και διὰ τῶν ὅποιων αἱ ἔννοιαι καθίστανται αὐθυπόστατοι οὐσίαι, χωρισταὶ και ἐπάλληλοι τῶν παραστάσεων (διοῖῶν) και τοῦ κόσμου τῶν φαινομένων και τῶν μεταβολῶν, ἀντιπροσωπεύουν τὸ ἐνιαῖον, τὸν πρωταρχικὸν τύπον τῶν πραγμάτων, και συγχρόνως καθιστοῦν κατανοητὸν τὸν λόγον τοῦ «ροῦ τῶν πραγμάτων και τῶν μεταβολῶν». Αὗται ἔξηγοῦν διὰ τῆς αἰώνιας ὑπάρχεως των τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, και διὰ τῆς μεταξύ των ὑπαρχούσης ἀρμονίας και τάξεως, διὰ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ὑπαρχούσης ἀρμονίας και τάξεως, προκαλοῦν τὴν τάσιν πρὸς ἐφαρμογὴν τούτων και εἰς τὰ κατὰ τὴν κοινωνίαν και συμβίωσιν τῶν ἀνθρώπων, καθὼς και εἰς τὴν ψυχήν τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὴν Ἰδεοθεωρίαν τοῦ Πλάτωνος συνενώνονται Σωκρατικαὶ και προσωκρατικαὶ θεωρίαι και ἀντιλήψεις, και διαμορφώνονται κατὰ τρόπον ὥστε ἡ Γνωσεολογία, ἡ Μεταφυσική, ἡ Ψυχολογία, ἡ Ἡθική, ἡ Πολιτική και ἡ Αἰσθη-

τική νά λάβουν νέαν μορφήν καὶ δψιν. Διὰ τούτων καὶ ἡ ὅλη φιλοσοφία βεβαιώς μετὰ τῶν παλαιοτέρων φιλοσοφικῶν θεωριῶν σημειώνεται σπουδαίον βῆμα πρὸς τὰ ἔμπρός. 'Ἄλλ' ἡ τοι-αύτη ἔξελιξις τοῦ Πλάτωνος δὲν προέκυψεν μόνον ἐκ τῶν ἔνδον καὶ τῆς φιλοσοφικῆς καθαρῶς ἔρευνης. Καὶ αἱ ἔξωτερικαὶ ἐπι-δράσεις καὶ αἱ περιστάσεις συνετέλεσαν εἰς τοῦτο, ἀν λάβωμεν ὑπ' ὅψιν τί καὶ πάσα ἐδιδάχθη ὁ Πλάτων κατὰ τὴν ἐν Σικελίᾳς διατριβὴν του καὶ κατὰ τὴν ἀμεσον ἐπικοινωνίαν του περὸς τοὺς Πυθαγορείους. Τοῦτο ἔξηγε ἐπαρκῶς τὸ ὅτι ἀπὸ τῆς περιόδου αὐτῆς ἡ ἔννοια τῆς ἀρμονίας κυριαρχεῖ εἰς τὰς ἡθικοπολιτικὰς καὶ εἰς τὰς ψυχολογικὰς θεωρίας τοῦ Πλάτωνος. Αἱ περὶ προ-υπάρξεως καὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς θεωρίαι καὶ ὁ περὶ σχέσεως σώματος καὶ ψυχῆς δυαδισμός, σχετίζονται στενῶς πρὸς τὴν Ἱδεοθεωρίαν καὶ ἀναπτύσσονται εἰς τὸν διάλογον «Φ αἰ-δῶν α» κατὰ βάθος καὶ κατὰ πλάτος. 'Η «Πολιτεία» ἀπὸ τοῦ δευτέρου βιβλίου μέχρι τέλους παρουσιάζει ἀντιλήψεις καὶ πεῖραν, ὅποιας εἰς Σικελίαν καὶ παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις ἦτο δυνατὸν ὁ Πλάτων νὰ σχηματίσῃ. (Πρβλ. Ἐπιστολ. Ζ'. 326b).

'Ασυγκρίτως ὅμως ἀνωτέρα δλων τούτων εἰναι ἡ εἰς τὰ ἐν-δόμυχα τοῦ Πλάτωνος λαβοῦσα χώραν ἀνάπτυξις καὶ ἔξελιξις. Τὸ ἰδιότυπον, ὅπερ ὁ ποιητὴς καὶ καλλιτέχνης δύναται νὰ ἔχῃ ὑπ' ὅψιν, γίνεται πρωταρχικὸς τύπος, ἐν-νοια καὶ ἰδέα τῶν πραγμάτων, κατόπιν «τριβῆς» ἐν τῇ ψυχῇ του «ὅνομάτων καὶ λόγων, ὅψεών τε καὶ αἰσθήσεων», καὶ ἐλέγχου ('Ἐπιστολ. Ζ' 344 b). 'Η πρὸς τὸ καλὸν τάσις καὶ ὁ "Ἐρως ἔξιδανικεύονται διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς των ἀπὸ ἴδιοτήτων κατωτέρων ὄλικῶν δρμῶν καὶ ἀναγνωρίζονται ως ἐλατήρια πάστης κινήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ πάστης πράξεως εἰς τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων. Τὸ «Συμπόσιον» καὶ ὁ «Φαῖδρος» δύ-νανται νὰ θεωρηθοῦν διὰ τοῦτο ὡς τὰ τελειότερα ἔργα τοῦ Πλάτωνος κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. 'Ο Πλάτων ἐνώνει τώρα ποίησιν καὶ φιλοσοφίαν πρὸς τὴν δύναμιν τῆς πνευματικῆς του ἀκμῆς καὶ ὠριμότητος. Δημιουργεῖ καὶ μεταμορφώνει.

Πρὸς τὴν πρόσδον τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν, ἀνταποκρί-νεται τώρα καὶ ἡ λογοτεχνικὴ μορφὴ τῶν διαλόγων τῆς περι-όδου ταύτης. Τὸ Συμπόσιον, ὁ Φαίδων, ἡ Πολιτεία καὶ ὁ Φαῖ-δρος ἀποτελοῦν τελειότατα λογοτεχνικά ἔργα καὶ ἀριστούργη-ματα ἀνεξαρτήτως τόπου καὶ χρόνου. Εἰς τὴν Πολιτείαν, ὁ διάλογος παραμελεῖται κατόπιν καὶ ἀφίνει αὐτὴν νὰ φαίνεται ὅμοία πρὸς τὰ ἔργα τῆς τελευταίας, γεροντικῆς περιόδου,

παράστασις ὅμως, αἱ εἰκόνες, οἵ παροιμίαι καὶ οἱ μῆθοι ἐν αὐτῇ παρουσιάζουν τὴν μεγάλην διαφορὰν αὐτῆς πρὸς τοὺς διαλόγους τῆς τελευταίας περιόδου.

α') Τὸ Συμπόσιον.

‘Απολλόδωρος δὲ ἐκ Φαῖδρου διηγεῖται εἰς φίλους του τὰ κατὰ τὸ Συμπόσιον, τὸ δποῖον εἶχε λάβει χώραν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ποιητοῦ Ἀγάθωνος ἐπ’ εύκαιρίᾳ τῆς νίκης, ἥν εἶχε κερδίσει οὗτος εἰς τὸ θέατρον μὲ τὴν πρώτην τραγωδίαν του. Τὴν περιγραφήν τῶν κατὰ τὴν συγκέντρωσιν ἔκείνην, ἥτις ἐγένετο πρὸ ἔτῶν, ἐγνώριζεν ἀπὸ τὸν φίλου τοῦ Σωκράτους Ἀριστόδημον, δὸς παρευρέθη εἰς αὐτήν. Εἶχε συμπληρώσει τὰς πληροφορίας του καὶ ἀπὸ συνομιλίας πρὸς τὸν ίδιον τὸν Σωκράτην.

‘Ο Σωκράτης συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Ἀριστόδημον, εὔπρεπῶς ἐνδεδυμένος, μετέβαινεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀγάθωνος. Ὄταν ἐφθασσαν ἑκεῖ, ἀφῆκε νὰ εἰσέλθῃ προηγουμένως δὲ Ἀριστόδημος καὶ αὐτὸς ἐστάθη διὰ νὰ λύσῃ ἐν πρόβλημα, τὸ δποῖον τὸν ἀπησχόλει. Περὶ τὰ μέσα τοῦ δείπνου, εἰσῆλθε καὶ αὐτὸς καὶ ἔλαβε θέσιν πλησίον τοῦ Ἀγάθωνος. Ἀφοῦ ἐδείπνησαν καὶ ἐγένοντο αἱ συνήθεις σπουδαὶ καὶ «τὸ λαλατὰ νομίζομεν», ὅταν ἦλθεν ἡ σειρά «τὸ πότον», κατὰ πρότασιν τοῦ Παυσανίου, συνεφώνησαν νὰ πίουν δλίγον, αὐτὴν τὴν ἐσπέραν, καὶ ἀντὶ φυσικῶν καὶ ὄλλου εἶδους διασκεδάσεως νὰ ἔξυμνη σούντον τὸν “Ἐρωτα. Τοῦτο πρόετεινεν δὸς Φαῖδρος διὰ τοῦ ιατροῦ Ἐρυξιμάχου.

Τὴν εἰσελθοῦσαν αὐλητρίδα διέταξαν νὰ ἀναχωρήσῃ.

Πρῶτος λαμβάνει τὸν λόγον διὰ νὰ ἔχυμνήσῃ τὸν “Ἐρωτα δὸς Φαῖδρος”, ὡς προεδρεύων καὶ προτείνας τὸ θέμα τῶν δμιλιῶν. ‘Ο Φαῖδρος (178–180 e) ἔχυμνει τὸν “Ἐρωτα ὡς τὸν πρεσβύτα τον τῶν Θεῶν ἀγέννητον καὶ αἴτιον πάσης γενέσεως συμφώνως πρὸς ὅσα λέγουν δὲ Ἡσίοδος καὶ δὲ Παρμενίδης. ‘Ως τοιοῦτος δὲ ἔρως είναι καὶ αἴτιος τῶν μεγίστων ἀγαθῶν, διότι κάμνει τοὺς ἀνθρώπους εὐτυχεῖς, νὰ καλλιεργοῦν τὴν ἀρετὴν, νὰ ἀποφεύγουν τὰ αἰσχρά καὶ κακά, νὰ θυσιάζωνται διὰ τοὺς ἄλλους, δπως ἀποδεικνύουν τὰ παραδείγματα τῆς Ἀλκήστιδος ἀποθανούσης χάριν τοῦ ἀνδρός της, τοῦ Ἀχιλλέως ἐκδικηθέντος τὸν θάνατον τοῦ φίλου του Πατρόκλου κλπ.

Μετὰ τὸν Φαῖδρον λαμβάνει τὸν λόγον δὲ Παυσανίας, δὸς παρευρέθην μιᾶς οὐρανίας καὶ

Πλάτων—Γ. Παναγιωτίδου

μιᾶς πανδίμου Ἀφροδίτης, διακρίνει καὶ Ἐρωτα οὐράνῳ καὶ καλόν, καθώς καὶ Ἐρωτα πάνδημον καὶ κακόν. Ὁ πρῶτος, εἶναι ἔρως ψυχικός, εἶναι ἀγάπη καὶ φιλία μεταξύ νέων βασιζομένη εἰς τὴν ψυχήν. Ὁ δεύτερος εἶναι ἔρως σωματικός, ακοπὸν ἔχων τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν, δχι τὴν καλλιέργειαν ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο εἶναι κακός. Θὰ ἦντε λοιπούν νά ἔγκωμιασθῇ ὁ καλός καὶ οὐράνιος ἔρως μόνον, δχι δέ καὶ ὁ Πάνδημος,

Ἐπειδὴ δὲ Ἀριστοφάνης, τοῦ ὄποίου ἤρχετο ἡ σειρὰ νὰ διηλήσῃ μετὰ τὸν Παυσανίαν, ἡμποδίζετο ἀπὸ λύγγα (λόξυγγα), τὸν λόγον ἔλαβεν ὁ ἀμέσως πρὸς τὰ δεξιά του καθήμενος ιατρὸς Ἐρυξίμαχος. Οὗτος ἀναγνωρίζει μὲν τὴν διπλῆν μορφὴν τοῦ Ἐρωτοῦ, νομίζει διμῶς δτὶ οἱ δύο αὐτοὶ ἔρωτες συνυπάρχουν πάντοτε καὶ εἰς τὰ ἀντικείμενα καὶ εἰς τὴν φύσιν, καὶ εἰς τὸν ἑνα ἀνθρώπον, ἐκδηλούμενοι εἰς τὰς ἀντιθέσεις τῶν τάσεων καὶ καταστάσεων. Παντοῦ ὑπάρχουν καλαὶ καὶ κακαὶ τάσεις καὶ δρμαῖ, πρέπει διμῶς νὰ γνωρίζῃ καὶ διακρίνῃ τις αὐτὰς διὰ νὰ καλλιεργῇ καὶ θεραπεύῃ τὰς πρώτας καὶ διὰ νὰ ὑποτάσσῃ τὰς κακάς, κανονίζων αὐτὰς πρὸς τὸ καλόν, δπως δὲ Ἀσκληπιός κανονίζει τὰ ἀντίθετα (ψυχρὸν θερμὸν κλπ.) πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ὑγείας, καὶ δπως ἡ Μουσικὴ ἀπὸ διαφόρους ἥχους σχηματίζει ἀρμονίας (186 α—188ε) καὶ ρυθμούς.

Ἀκολουθεῖ δὲ λόγος τοῦ Ἀριστοφάνους, δὲ ὄποιος ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν λύγγα. Οὗτος παράγει τὸν Ἐρωτα, ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, συμφώνως πρὸς τὸν ἐπόμενον μῆθον: Πρωταρχικῶς οἱ ἀνθρώποι ἡσαν δλοστρόγγυλοι, μὲ δύο πρόσωπα, τέσσαρας χεῖρας, πόδας, μὲ τέραστίαν δύναμιν καὶ μεγάλην εύκινησίαν. Ἡσαν τριῶν γενῶν: ἀρσενικοί, θηλυκοί καὶ ἀρσενικοθηλυκοί. Ἐπειδὴ λόγω τῆς δυνάμεώς των εἶχον καταντῆσει θρασεῖς καὶ φιλόδοξοι μέχρι τοῦ σημείου νὰ θέλωσι νὰ ἐκθρονίσωσι τοὺς Θεούς, δὲ Ζεύς, διὰ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἀνισχύρους καὶ ταπεινούς, ἔχώρισεν εἰς δύο ἡμίση τὸ σῶμα ἔκάστου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐγένοντο ἡμίση ἀνδρῶν ἀπὸ τὸ ἀνδρικὸν γένος, ἡμίση γυναικῶν ἀπὸ τὸ θηλυκόν, καὶ ἡμίση τὸ μὲν ἀνδρῶν, τὸ δὲ γυναικῶν, ἀπὸ τὸ τρίτον. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ σημερινοὶ ἀνθρώποι, οἱ δποῖοι ἔχοντες βαθεῖαν συναίσθησιν τῆς ἐλλείψεως καὶ τοῦ χωρισμοῦ των, πιθοῦν τὴν ἐνωσιν πρὸς τὸ ἔτερον ἡμισύ των διακαῶς. Ὁ πρὸς ἐνωσιν τοιοῦτος πόθος εἶναι δὲ ἔρως. Ὄταν τὸ ἐν ἡμισυ συναντήσῃ τὸ ἔτερον, τότε ἀμφότερα καταλαμβάνονται ὑπὸ «φιλίας τε καὶ οἰκειότητος καὶ ἔρωτος»

καὶ δὲν δύνεται νὰ εἴπουν τί ἐπιθυμοῦν μὲ τὴν ἑνωσιν αὐτὴν (192 c). «Οὐδενὶ γάρ ἀν δόξειεν τοῦτ' εἰναι· ή τῶν ἀφροδισίων συνουσία.... ἀλλ' ἀλλοτι βουλομένη ψυχὴ δῆλη ἐστί». (189 b–193 e)

‘Ο ‘Αγάθων, ὅστις ἔλαβε τὸν λόγον μετά τινα συνομιλίαν του Ιδιαιτέρως πρὸς τὸν Σωκράτην, λέγει ὅτι θέλει νὰ ἔγκωμιάσῃ αὐτὸν τὸν Θεὸν “Ἐρωτα πρῶτον, καὶ ἐπειτα τὰ ἄγαθὰ τὰ ὅποια οὗτος παρέχει, ἀτινα ἐσφαλμένως ἔξυμνησαν πρῶτον οἱ προλαλήσαντες. Καὶ μὲ ρητορικὸν ὄφος, ἐνθυμίζουν λόγους τοῦ Γοργίου, περιγράφει τὸν Ἐρωτα, ὡς εὔδαιμονέστατον, κάλλιστον καὶ νεώτατον τῶν Θεῶν (ἀντιθέτως πρὸς τὸν Φαῖδρον), ὡς «ἄπαλὸν» διότι «ἐν τοῖς μᾶλα κακωτάτοις ἡ θεσι καὶ ψυχαῖς Θεῶν καὶ αὐθα πων τὴν οἰκησιν ἰδρυταί», ὡς ἀποστρεφόμενον τὸ ἀσχημόν καὶ αἰσχρόν. ‘Ο Ἐρωτας, κατὰ τὸν Ἀγάθωνα, κοσμεῖται καὶ ἀπὸ πᾶν εἶδος ἀρετῆς. Εἶναι δικαιος, σῶφρων καὶ ἀνώτερος τῶν ἐπιθυμιῶν, ἀνδρειότερος καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Ἀρην. Εἶναι σοφός, διότι καὶ τὸν ὅλως διόλου ἀμουσον κάμνει ποιητήν. Εἰς τὴν σοφίαν του ὀφείλεται πᾶσα γέννησις, πᾶσα τέχνη, πᾶσα ἐπιστήμη, πᾶσα ἐφεύρεσις. Καὶ οἱ Θεοὶ καλλιεργοῦν καὶ ἐφευρίσκουν τὰς τέχνας διὰ τοῦ Ἐρωτος. Δι’ αὐτοῦ κυβερνᾷ δὲ Ζεὺς θεοὺς καὶ ἀνθρώπους, δι’ αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ ἀγάπη, ἡ εύτυχία καὶ ἡ εὐδαιμονία καὶ ἐν σύρανῳ καὶ ἐπὶ γῆς. ‘Η ‘Ανάγκη πρὸ τοῦ ἔρωτος, κακὰ καὶ ἔριδας μόνον προύκάλει. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀγάθων δίδει εἰς τὸν λόγον του τόνον διθυραμβικὸν καὶ ἔξυμνει τὸν Ἐρωτα διὰ ποιητικῶν ἐκφράσεων, ὅπου ἀποσπάσματα ποιημάτων καὶ στίχοι, ἀντιθέσεις καὶ παρομοιώσεις ἐν συμμετρίᾳ, ρητορικὰ σχήματα κλπ., παρουσιάζουν λαμπρὸν καὶ τὸ τέλος τοῦ λόγου του.

“Οπως ἡτο φυσικόν, ὁ λόγος τοῦ Ἀγάθωνος προύκάλεσε τὰς ἐπευφημίας καὶ τοὺς ἐπαίνους τῶν παρόντων. Ο Σωκράτης εἰρωνευόμενος, λέγει ὅτι θεωρεῖ ἀδύνατον πλέον νὰ εἴπῃ τι καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ Θεοῦ, κατόπιν τῶν ὅσων ἐλέχθησαν. Μή γνωρίζων ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀπαριθμήσεως ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων καλῶν ἴδιοτήτων τοῦ Θεοῦ, καὶ νομίζων ὅτι θὰ ὠμίλουν δι’ ὅσα χαρίσματα πραγματικῶς ἔχει ὁ Ἐρωτας, ἐδέχθη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἔξυμνησιν αὐτὴν τούτου. Τώρα διμως ἀδυνατεῖ πλέον νὰ ἔγκωμιάσῃ κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν Θεόν. ‘Ολοι παρακαλοῦν τὸν Σωκράτην νὰ διμιλήσῃ περὶ Ἐρωτος ὅπως αὐτὸς νομίζει καλύτερον. Ἐπὶ τέλους συγκατατίθεται νὰ λάβῃ τὸν λόγον δὲ Σωκράτης, ζητεῖ διμως νὰ ἐπιτραπῇ μία

διαλογική του συζήτησις πρότερον πρὸς τὸν Ἀγάθωνα, διὰ νὰ διαλευκάνῃ μερικά σημεία ἀπὸ τὸν λόγον τούτου. Ἀφοῦ καὶ ἡ πρότασις του αὐτῆς ἐγένετο ἀποδεκτή, ἀρχίζει ὁ προκαταρκτικὸς διάλογος μεταξὺ Σωκράτους καὶ Ἀγάθωνος.

Τοῦτον ἀναγκάζει τώρα διαλεκτικῶς ὁ Σωκράτης νὰ ἀνακαλέσῃ ὅλα σχεδόν, ὅσα εἶχεν εἴπει περὶ τοῦ Ἐρωτος: 'Ἐὰν ὁ Ἔρως ποθῇ τι, τοῦτο σημαίνει ὅτι δὲν κατέχει αὐτὸ τὸ δποῖον ἐπιθυμεῖ καὶ ποθεῖ, διότι ἐπιθυμεῖ τις καὶ ποθεῖ ὁ, τι δὲν ἔχει. Ἀλλά, θὰ ἡδύνατο νὰ ἀντείπῃ τις, καὶ ὁ ὑγιὴς ὁ ἔχων ὑγείαν ποθεῖ ταῦτην, καθὼς καὶ ὁ πλούσιος τὸν πλοῦτον. Τοῦτο δμως σημαίνει ὅτι ποθεῖ τις αὐτὰ διὰ τὸν ἐπειτα χρόνον, διὰ τὸν ὄποιον δὲν εἶναι τις βέβαιος ὅτι θὰ τὰ ἔχῃ. Διὰ νὰ ποθῇ ὁ Ἔρως τὸ καλόν, σημαίνει ὅτι δὲν ἔχει αὐτό.' Ὡστε ὁ Ἐρως δὲν εἶναι καλός. 'Αμπ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν εἶναι καὶ ἀγαθός, διότι καλὸν καὶ ἀγαθὸν συμβαδίζουν καὶ συνυπάρχουν(198 b—201e).

Μετὰ τὰς ἔξηγήσεις αὐτάς, ἀρχίζει καὶ ὁ Σωκράτης νὰ δμιλῇ περὶ τοῦ Ἐρωτος. Μή θέλων δμως νὰ δμιλήσῃ ἐν συνεχεῖ λόγῳ καὶ νὰ φανῇ ὅτι διδάσκει δογματικῶς, ἀρχίζει νὰ ἀφηγήται τὰ κατὰ τὴν συνδιάλεξιν του δῆθεν πρὸς τὴν μάντιδα Διοτίμαν ἐκ Μαντινείας, περὶ ἕρωτος, ὅταν αὐτῇ εἶχεν ἔλθη εἰς τὰς Ἀθήνας ἐνεκα τοῦ λοιμοῦ. 'Απὸ αὐτήν λέγει ὅτι ἔχει διδαχθῆ ὅσα γνωρίζει περὶ τοῦ «τίς ἐστιν ὁ ἔρως καὶ ποῖος τίς» καὶ ὁ ποῖα «τὰ ἔργα α αύτοῦ». Τὸ περιεχόμενον τῆς συνομιλίας αὐτῆς μεταξὺ Σωκράτους καὶ Διοτίμας ἔχει ὡς ἔξῆς ἐν γενικαῖς γραμμαῖς:

'Ἐὰν ὁ Ἔρως δὲν εἶναι καλός, οὔτε ἀγαθός, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι τὸ ἀντίθετον, δηλαδὴ αἰσχρὸς καὶ κακός. Οὔτε τὸ ἔν, οὔτε τὸ ἄλλο, εἶναι ὅπως λ.χ. ἡ «ἀληθῆς δόξα» οὔτε ἐπιστήμη εἶναι, οὔτε ἀμάθεια. 'Εκ τούτων συνάγεται ὅτι Θεός, ὅπως νομίζουν αὐτὸν οἱ ἀνθρώποι, δὲν εἶναι ὁ Ἐρως, διότι δῆλοι οἱ Θεοὶ ἀνεξιαρέτως πρέπει νὰ εἶναι κατ' ἀνάγκην καλοὶ καὶ εὔδαιμονες καὶ νὰ μὴ στεροῦνται οὐδενός. 'Αλλὰ καὶ θυητὸς δὲν εἶναι ὁ Ἐρως. 'Ἐπομένως εἶναι τι τὸ μεταξὺ ἀθανάτου καὶ θυητοῦ. Δαιμῶν δηλαδή. 'Ως τοιοῦτος μεσολαβεῖ μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ φέρει πρὸς ἐκείνους μὲν τὰς προσευχὰς καὶ τὰς θυσίας τῶν ἀνθρώπων, εἰς τούτους δὲ τὰς διαταγὰς καὶ ἀμοιβὰς ἐκ μέρους τῶν Θεῶν. Διὰ τοῦ Ἐρωτος ὑπάρχει ἐπικοινωνία μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, δι' αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ καλλιεργεῖται ἡ μαντικὴ καὶ μετ' αὐτῆς λαμβάνουν χώραν καὶ αἱ τελεταὶ, αἱ θυσίαι κλπ. 'Ανθρωπος, ὁ δποῖος ἀγεται ἀπὸ τὸν ἔρωτα εἶναι ἐνθουσιώδης, θεόπνευστος, (δαιμόνιος) κατ' ἀντίθεσιν πρὸς

τὸν βάναυσον. Ἀκολουθεῖ τώρα δὲ μῦθος τῆς καταγωγῆς τοῦ ἔρωτος, δὲ διποῖος εἶναι σὸλως ἀντίθετος πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῶν προλαλητάντων καὶ προπαρασκευάζει τὴν ὁδὸν τῆς ἐπιστημονικῆς ἑρεύνης καὶ γυνώσεως.

Οὐέτος εἰναιούσιος τοῦ Θεοῦ Πόρου καὶ τῆς Πενίας, συλληφθεὶς ἐν γαστρὶ τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων τῆς Ἀφροδίτης, ὅτε οἱ Θεοὶ ἐώρταζον, καὶ ἡ Πενία συνευρέθη πρὸς τὸν Πόρον (Πλοῦτον) εἰς τὸν κῆπον τοῦ Διός, ὅπου εἶχε κατακληθῆ ὁ Πόρος βεβαρυμένος ἐκ τῆς οἰνοποσίας. Διὰ τοῦτο, ὅπως ἡ μήτηρ του, «πένης ἀεὶ ἐστι, καὶ πολλοῦ δεῖ ἄπαλος τε καὶ καλός, οἷον οἱ πολλοὶ οἵονται, ἀλλὰ σκληρὸς καὶ αἰχμηρὸς καὶ ἀνυπάδητος καὶ ἀοικος, χαμαὶ πετῆς ἀεὶ ὀν καὶ ἀστρωτος, ἐπὶ θύραις καὶ ἐν ὁδοῖς ὑπαίθριος κοιμώμενος.» Εξ ἄλλου πάλιν εἶναι ὅπως καὶ ὁ πατήρ του, δρμητικὸς πρὸς τὰ ἀγαθά καὶ καλά, ἀνδρεῖος, ἐπιχειρηματικός, πανοῦργος, πονηρός, καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του ἐπιθυμῶν τὴν σοφίαν, μάγος φοβερός, καὶ φαρμακεύς καὶ σοφιστής, ἀλλοτε μὲν ἀκμάζων, ἀλλοτε δὲ φθίνων καὶ ἀποθνήσκων διὰ νὰ ἐπανέλθῃ πάλιν εἰς τὴν ζωὴν δυνάμει τῆς ἐκ τοῦ πατρός του φύσεως. «Ἄστε οὗτε ἀπορεῖ Ἔρως ποτὲ οὔτε πλούτει, σοφίας τε αὖ καὶ ἀμαθίας ἐν μέσῳ ἐστιν.» Τοῦτο, διότι οἱ μὲν θεοί, ἐφ' ὅσον εἶναι σοφοί οὔτε ἀγαποῦν τὴν σοφίαν, οὔτε θέλουν νὰ γίνουν σοφοί, ἀφοῦ εἶναι, οἱ δὲ ἀμαθεῖς, πάλιν δὲν ἐπιθυμοῦν τὴν σοφίαν, διότι δὲν γνωρίζουν τὰς ἐλλείψεις των καὶ τὴν ἀγνοιαν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ὁ Ἔρως εἶναι φιλόσοφος. Ὡς τοιοῦτος ἔχει τὴν ἐπομένην ἀξίαν καὶ σημασίαν διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ τρέφων ἔρωτας καὶ ἀγάπην πρὸς τὸ καλὸν ζητεῖ αὐτό. Τοῦτο δῆμως εἶναι μόνον μία μορφὴ (ἐν εἰδος) καὶ εἰς τρόπος, καθ' ὃν οἱ ἀνθρώποι ζητοῦν καὶ ἐπιθυμοῦν τὸ ἀγαθόν. Οἱ πόθοις τοῦ ἀγαθοῦ ἡ τῆς εὐδαιμονίας, τὴν ὅποιαν φέρει ἡ ἀπόκτησις τούτου, (205a) ἀποτελεῖ θεμελιώδη ὄρμὴν καὶ τάσιν δλων τῶν ἀνθρώπων. Θὰ ἐπρεπε λοιπόν, κάθε τρόπον καὶ εἶδος ἐκδηλώσεως τοῦ πόθου καὶ τῆς τάσεως πρὸς εὐδαιμονίαν, νὰ δνομάζῃ τις Ἔρωτα, πάντα δὲ πόθον τοῦ ἀγαθοῦ, ἔρᾶν. Η γλῶσσα δῆμως περιώρισε τὰς δνομασίας αὐτὰς εἰς στενῷτερόν τινα κύκλον (ὅπως τὴν ποίησιν εἰς τὸ ἔργον τοῦ ποιητοῦ καὶ δχι εἰς τὸ τοῦ δημιουργοῦ ἐν γένει) καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν δυνάμεθα νὰ λέγωμεν «ἔρωτα», ή «έρᾶν» καὶ τὴν τάσιν πρὸς ἀπόκτησιν χρημάτων, ή τὴν φιλογυμναστίαν, ή τὴν φιλοσοφίαν. Οπωσδήποτε πρό-

κειται π ε ρ i ἔρωτος πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ διὰ τοῦτο, δχι μόνον ἔτερα ἡμίση τοῦ σώματος (ἴδε ἀνωτέρω λόγον Ἀριστοφάνους) δὲν ξητοῦσιν οὐλάνθρωποι, ἀλλὰ καὶ εὐχαρίστως ὑπομένουν τὴν ἀποκοπὴν μελῶν τοῦ σώματος χάριν τοῦ ἀγαθοῦ.

Εἰς τούτα πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι οἱ ἀνθρωποι, δχι μόνον ἐπιθυμοῦν ἀπλῶς τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἔχουν αὐτὸ πάντοτε. «Ο τοιοῦτος δὲν ἔρως πρὸς αἰωνίαν διατήρησιν τοῦ ἀγαθοῦ κάμνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ διαιωνίζουν τὸ εἶδος των διὰ τῆς γενέσεως, ὅταν φθάσουν εἰς ὠρισμένην ἡλικίαν. Οσοι ἐπιθυμοῦν τὴν ὄλικὴν ὑπαρξίν κυοφοροῦν καὶ γεννοῦν φυσικοὺς ἀπογόνους, ὅσοι δὲ ἐκτιμοῦν τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ κυοφοροῦν καὶ γεννοῦν ἐν πνεύματι καὶ εἰς τὰς ψυχάς. Τοῦτο δέ, διότι «ἡ θνητὴ φύσις ζητεῖ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀεὶ τε εἰναι καὶ ἀθανάτος δύναται δὲ ταύτῃ μόνον, τῇ γενέσῃ, ὅτι ἀεὶ καταλείπει ἕτερον νέον ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ.» Εἶδος τοιούτου πόθου πρὸς ἀθανασίαν εἰναι καὶ ἡ προσπάθεια πρὸς ἀπόκτησιν δόξης ἀθανάτου, διὰ τὴν ὅποιαν καὶ κόπους καὶ κινδύνους ὑποφέρουν καὶ ἔξοδα εὐχαρίστως καταβάλλουν δλοι οἱ ἀνθρωποι. Πρὸς τὰ φυσικὰ τέκνα τῶν σωματικῶν διαιωνιζόντων τὸ εἶδος των, ἀνταποκρίνονται ἡ φρόνησις καὶ πᾶσα ἀλλη ἀρετὴ, ἥν γεννοῦν ψυχικῶς οἱ ἀνθρωποι. Τέκνα τῶν ποιητῶν εἰναι τὰ ποιήματά των. Τὸ μέγιστον καὶ κάλλιστον ὅμως εἰδος τῆς οὔτω γεννωμένης φρονήσεως εἰναι: ἡ διοίκησις καὶ διαχείρισις τῶν πόλεων καὶ τῶν τοῦ οἴκου. Ταῦτα ὡς ἀρεταὶ δύνομάζονται σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη (209 α). Πᾶσα γένησις πραγματοποιεῖται ἐν τῷ καλῷ καὶ διὰ τούτου. Τὸ μὴ ὀραῖον καὶ αἰσχρὸν ἀποφεύγεται. Αὐτὰ δλα ὅμως δὲν εἰναι ἀκόμη τὸ ἀνώτατον ύψος, εἰς τὸ διάντοιον δύναται νὰ φέρῃ ὁ ἔρως. «Υπεράνω αὐτῶν ὑπάρχουν ἀνώτεροι δρίζοντες, τοὺς ὅποιους δύσκολον εἰναι νὰ περιγράψῃ τις καὶ παραστήσῃ. Μόλια ταῦτα δύναται τις νὰ φθάσῃ καὶ εἰς τὸ ἀνώτατον αὐτὸν ὑψος, ἐὰν ἀκολουθήσῃ τὰς ἐπομένας βαθμίδας: «Οταν εἰναι ἀκόμη νέος νὰ πηγαίνῃ πρὸς τὰ καλὰ σῶματα καὶ κατὰ πρῶτον μάλιστα νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς ἐν σῷ μασπου νὰ γεννᾶ «λόγους καλούς». Ἐπειτα ὅταν μάθῃ τις ὅτι τὸ κάλλος τοῦ ἐνὸς σώματος εἰναι ἀδελφὸν τοῦ κάλλους ἀλλου, νὰ ἀγαπᾷ καὶ εκτιμᾷ τὸ κάλλος εἰς πᾶν σῶμα. Μετὰ ταῦτα νὰ μάθῃ νὰ ἀγαπᾷ καὶ ἐκτιμᾷ περισσότερον τοῦ κάλλους τοῦ σώματος,

τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς, εἰς τρόπου ὡστε καὶ ἐν περιπτώσει μικροτέρας σωματικῆς δύνησεως νὰ ἀρκῇ εἰς αὐτὸν ἡ ψυχική τελειότης καὶ ἀρετὴ διὰ νὰ ἀγαπήσῃ αὐτὴν καὶ τὴν περιθάλψη καὶ γεννήση λόγους τοιούτους καὶ ἔξετάζῃ ποῖοι λόγοι εἶναι δυνατὸν νὰ κάμουν τοὺς νέους καλυτέρους. Τὸ τοιούτον μορφωτικὸν ἔργον θὰ ἀναγκάζῃ αὐτὸν νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν εἰς τὰς προσπαθείας καὶ τάσεις καὶ εἰς τοὺς Νόμους, εἰς τὰ ἥθη, γενικῶς καὶ νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι τοῦτο εἶναι συγγενὲς πρὸς ἑαυτό. Τοιουτοτρόπως θὰ πεισθῇ τις ὅτι τὸ κάλλος τοῦ σώματος εἶναι κατωτέρας ἀξίας. Μετὰ τὰς τοιαύτας προσπαθείας καὶ τὰς πράξεις νὰ καταλήξῃ τις εἰς τὰς ἐπιστήμας (γνῶσεις) διὰ νὰ ἴδῃ τὸ κάλλος τούτων, τὸ δποῖον θὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιόν του ὡς πέλαγος καλοῦ. Εἰς τοῦτο ἔστραμμένος καὶ αὐτὸς βλέπων, θὰ παράγη «πολλοὺς καὶ καλοὺς λόγους καὶ μεγαλοπρεπεῖς καὶ διανοήματα, ἐν φιλοσοφίᾳ ἀφθόνῳ», μέχρις ὅτου ἀναπτυχθῇ ἀρκούντως καὶ διακρίνῃ μίαν ἀκοτάτην ἐπιστήμην, τὴν ἐπιστήμην ἐνὸς καλοῦ, τὸ δποῖον αἰωνίως ὑπάρχει, οὔτε παράγεται, οὔτε καταστρέφεται, οὔτε αὐξάνει οὔτε ἐλαττοῦται, τὸ δποῖον ἐπὶ πλέον ὅχι μόνον καθ' ὠρισμένον τρόπον, εἰς ὠρισμένον χρόνον καὶ εἰς ὠρισμένον τόπον, εἰς ὠρισμένην σχέσιν καὶ δι' ὠρισμένα πρόσωπα εἶναι καλόν, ἢ τούναντίον αἰσχρόν, τὸ δποῖον οὔτε ὄλικῶς εἶναι δυνατὸν νὰ παρασταθῇ οὔτε σκέψις ἢ ἐπιστήμη εἶναι, οὔτε εἰς ζῶον, οὔτε εἰς τὴν γῆν, οὔτε εἰς τὸν οὐρανόν, οὔτε εἰς ἄλλον τόπον εὑρίσκεται, ἀλλ' ὡς μοναδικὴ ὑπαρξίας αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ὑφίσταται αἰωνίως (αὐτὸς καθ' αὐτὸς μεθ' αὐτοῦ μονοεἰδῆς ἀεὶ ὁν). Αὐτοῦ μετέχουν ὅλα τὰ ἄλλα κατὰ τρόπον ὡστε ἡ γένεσις καὶ ἡ φθορά τούτων, νὰ μὴ αὐξάνῃ ἢ ἐλαττώνῃ τὸ ἵδεωδες ἐκείνο καλόν, μήτε κατ' ἄλλον τρόπον νὰ ἐπιδρᾷ εἰς αὐτό. (210 ε.κ. Ἑξ.). Πάντα τὰ ἐπὶ μέρους καλὰ σχετίζονται πρὸς τὸ θεῖον αὐτό καλόν, ἀπλῶς δπως ἢ εἰκὼν (τὸ εἰδωλον) πρὸς τὴν πραγματικότητα, καὶ μόνον ἢ θεωρία τοῦ πραγματικοῦ αὐτοῦ καλοῦ, δύναται νὰ ἀναπτύξῃ τὴν ἀληθῆ καὶ πραγματικὴν ἀρετὴν ἀνευ τῶν εἰδώλων ταύτης (211 ε). «Τοῦτο γὰρ δὴ ἐστι τὸ ὄρθως ἐπὶ τὰ ἐρωτικὰ ιέναι. Ηὐπ' ἄλλους ἀγεσθαι, ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν δετῶν καλῶν ἐκείνους ἔνεκα τοῦ καλοῦ ἀεὶ ἐπανιέναι, ὡσπερ ἐπαναβασμοῖς χρώμενον, ἀπὸ ἐνὸς ἐπὶ δύο καὶ ἀπὸ δυοῖν ἐπὶ

πάντα τὰ καλὰ σώματα, καὶ ἀπὸ τῶν καλῶν σωμάτων ἐπὶ τὰ καλὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ ἀπὸ τῶν ἐπιτηδεύματων ἐπὶ τὰ καλὰ μαθήματα, καὶ ἀπὸ τῶν μαθημάτων ἐπ' ἐκεῖνο τὸ μαθῆμα τελευτῆσαι, ὃ ἔστιν οὐκ ἀλλοῦ ἡ αὐτοῦ ἔκείνου τοῦ καλοῦ μάθημα, καὶ γνῶντο τελευτῶν ὃ ἔστι καλόν. Ἐνταῦθα τοῦ βίου, εἴπερ που ἀλλοθι, βιωτὸν ἀνθρώπῳ, θεωμένῳ αὐτὸ τὸ καλόν».¹⁾..... εἰλικρινές, καθαρόν, ἀμεικτον, ἀλλὰ μὴ ἀνάπλεων σαρκῶν τε ἀνθρώπινων καὶ χρωμάτων... αὐτὸ τὸ θεῖον καλὸν μονοειδές.» Μόνον δι' ἐπιδράσεως τοῦ καλοῦ αὐτοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ καλλιεργηθῇ ἀληθῆς ἀρετή, δυνάμει τῆς ὅποιας ὁ ἀνθρωπός γίνεται ἀγαπητός εἰς τὸν Θεόν καὶ ἀθάνατος ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν φύσιν του.

Ο λόγος αὐτὸς τοῦ Σωκράτους προύκάλεσε βεβαίως τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὰς ἐπενφημίας τῶν παρόντων. Ἐνῷ δύμας δὲ Ἀριστοφάνης ἥθελε νὰ εἴπῃ τις ἀναφορικῶς πρὸς δυσαρέσκειαν τοῦ Σωκράτης εἴπε περὶ τοῦ ἴδιοῦ του λόγου περὶ ἑρωτος, θόρυβος ἡκούσθη ἔξωθεν ἀνθρώπων διασκεδαζόντων, οἱ δόποιοι εἰσήρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν. Μετ' ὀλίγον εἰσήρχετο δὲ Ἄλκιβιάδης οἱς ἐστεφανωμένος καὶ μὲ πολλὰς ταινίας περὶ τὴν κεφαλήν, στηριζόμενος εἰς τὸν βραχίονα μιᾶς αὐλητρίδος. Ἀφοῦ ἔλαβε θέσιν πλησίον τοῦ Ἀγάθωνος καὶ ἐστεφάνωσε τοῦτον, αἴφνης δχι ἀνευ ἐκπλήξεως διέκρινε καὶ τὸν Σωκράτην. Μετά τινας φιλοφρονητικὰς διστοιότητας στεφανώνει καὶ τοῦτον, καὶ κατόπιν, ἀμα ἔμαθεν ἀπὸ τὸν Ἐρυξίμαχον τὴν τακτικὴν τῆς ἐσπέρας ἔκείνης, ἀνέλαβε καὶ αὐτὸς νὰ διμιλήσῃ, δχι δύμας περὶ Ἑρωτος, ἀλλὰ περὶ τοῦ Σωκράτους, διότι ἔθεώρει ἀδύνατον νὰ διμιλήσῃ περὶ ἀλλού, ἐφ' ὅσον ἦτο παρὼν δὲ Σωκράτης. Ἀκολουθεῖ τώρα τὴν ἀποθέωσις τοῦ Σωκράτους διὰ στόματος τοῦ Ἄλκιβιάδου. Παρομοιάζεται παρὰ τούτου πρὸς σιληνόν, δόποιος ἔξωθεν μὲν δὲν εἶναι δραίος, εἰς τὰ ἐντός του δύμας κρύ-

1. Σημ. Τὰς τοιαύτας βαθμίδας πρὸς ἀνύψωσιν ἀπὸ τοῦ ὄλικοῦ καὶ αισθητοῦ εἰς τὸ ἴδεως καὶ πνευματικὸν ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τὴν Ἐβδόμην ἐπιστολὴν τοῦ Πλάτωνος (342 b). Ἐνταῦθα ἡ ἀνάβασις ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ὄνομα, ἀκολουθοῦν «δὲ λόγος, τὸ εἰδωλον, ἡ ἐπιστήμη, ἡ ἰδεα». Μὲ ἀλλας λέξεις ἀρχίζομεν ἀπὸ τὰ δινικείμενα, ἐμβαθύνομεν εἰς τὰς σχέσεις αὐτῶν, ἐπειτα εἰς τὰς παραστάσεις, σχηματίζομεν τὰς ἐννοιας τούτων καὶ δι' αὐτῶν εἰσχωροῦμεν εἰς τὴν ἴδεαν.

πτει ἀπαραμίλλου ώραιότητος φύλμαστα Θεῶν. Φόβος, ἀφοσίωσις, ἐντροπή καὶ θευμασμός πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Σωκράτους ἐκδηλοῦνται διὰ τοῦ λόγου τοῦ Ἀλκιβιάδου. Πάντοτε θέλει νὰ ἀποφύγῃ αὐτόν, ὅλλα καὶ πάντοτε ἐλκηται ὁ Ἀλκιβιάδης πρὸς τὸν Σωκράτην ὡς πρὸς Σειρῆνας. «Πολλάκις, λέγει, «ἡδὲ ως ἂν ἴδοι μι αὐτὸν μὴ δυντα ἐν ἀνθρώποις εἰ δ' αὖ τοῦτο γένοιτο, εὖ οἴδα ὅτι πολὺ μεῖζον ἄν ἀχθοίμην, ωστε οὐκ ἔχω ὅτι χρήσομαι τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ πω». Τὸ ἔγκωμιον τοῦ Σωκράτους ἀποκορυφοῦνται εἰς τὴν διήγησιν ἐκείνην τοῦ Ἀλκιβιάδου, διότου ἔξαιρεται ἡ σωφροσύνη καὶ αὐτοσυγκράτησις, ἡ ἀποχὴ ἀπὸ πάσης ύλικῆς ἡδονῆς καὶ ἀπολαύσεως, ἡ ἀφοσίωσις του πρὸς τὸ ψυχικὸν κάλλος καὶ τὴν ἀρετὴν, ἡ ἀνδρεία, ἡ καρτερία, ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ μελέτη τῶν πραγμάτων. 'Ο ὑπερήφανος διὰ τὸ κάλλος καὶ τὰ πλούτη του Ἀλκιβιάδης, συναισθάνεται ἐαυτὸν ταπεινότατον πρὸ τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ ἡθικοῦ μεγαλείου τοῦ Σωκράτους. Μετὰ τὸν λόγον τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὁ ὅποιος προύκάλεσε τὸν γέλωτα τῶν παρόντων διὰ τὴν παρρησίαν μεθ' ἡς διηγήθη οὗτος τὰς ἐντυπώσεις του ἐκ τῆς πρὸς τὸν Σωκράτην ἐπικοινωνίας, τὸ δεῖπνον ἐπλησίαζε πρὸς τὸ τέλος του. Μερικοὶ ἀνεχώρουν, ὅλοι ήρχισαν νὰ νυστάζουν καὶ ὅλοι πάλιν εἰστήρχοντο. Κατὰ τὰς πρωινὰς ὥρας, μόνον ὁ Σωκράτης, ὁ Ἀγάθων καὶ ὁ Ἀριστοφάνης ἔμενον ἐκεὶ ἀγρυπνοῦντες καὶ συζητοῦντες περὶ τοῦ ἀν ὃ αὐτὸς ποιητὴς δύναται νὰ γράψῃ κωμαδίαν καὶ τραγωδίαν. Τέλος καὶ ὁ Ἀριστοφάνης καὶ ὁ Ἀγάθων ἀπεκοιμήθησαν. Μόνον ὁ Σωκράτης ἔμεινε νηφάλιος. 'Εστηκώθη λοιπὸν καὶ αὐτὸς ὅταν αἱ πρῶται ἀκτίνες τοῦ ἡλίου ἐφώτιζαν τὸ ἄστυ, καὶ ἀνεχώρησε, κατευθυνθεὶς πρὸς τὸ Λύκειον. Ἀφοῦ ἐνίφθη ἐνταῦθα, διῆλθεν ὅλην τὴν ἡμέραν κατὰ τὸ σύνηθες, καὶ τὸ ἐστέρας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του διὰ νὰ ἀναποιηθῇ.

β') Φαίδων.

'Εὰν συγκρίνῃ τις τὰ περιεχόμενα τοῦ Συμποσίου καὶ τοῦ Φαίδωνος, ἀποκομίζει εύθὺς ἀμέσως τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἐκεὶ μὲν πρόκειται περὶ τῆς ζωῆς, ἐδῶ δὲ περὶ τοῦ θανάτου. Εἶναι καὶ αὐτὴ μία διάκρισις, ὅλλα δὲ καὶ οὐσιώδης ἀν λάβωμεν ὑπ' ὅψιν πῶς ἀντιλαμβάνεταικαὶ πῶς συσχετίζει ὁ Πλάτων τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον εἰς τὸν Φαίδωνα. Βαθυτέρα δικαὶος ἔξετασις τῶν περιεχομένων τῶν δύο εἰρημένων